

Практична робота № 1

Тема: Види підприємств та їх об'єднання

Мета: вивчити основні види підприємств та їх об'єднань в Україні, засвоїти критерії класифікації суб'єктів господарювання за різними ознаками, з'ясувати особливості утворення, функціонування та організаційно-правові форми підприємств і їх об'єднань відповідно до чинного законодавства України.

Відносини у сфері господарювання регулюються Конституцією України, Господарським кодексом України, спеціалізованими законами України, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами.

Під *господарською діяльністю* в Україні розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є *підприємництвом*, а суб'єкти підприємництва — підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватися і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).

Сферу *господарських відносин* становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини. *Господарсько-виробничими* є майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності. Під *організаційно-господарськими відносинами* в Україні розуміються відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю. *Внутрішньогосподарськими* є відносини, що складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами.

Видове різноманіття підприємств реалізує свободи підприємців обирати організаційно-правовий механізм найкращої реалізації власної підприємницької активності. Вид підприємства (табл. 1), насамперед, визначає особливості:

- утворення статутного капіталу підприємства, державної реєстрації;
- розподілу повноважень власників, їх зобов'язань та відповідальності;
- реорганізації, ліквідації підприємства тощо.

Вибір організаційно-правової форми визначає можливості:

- залучення капіталу інших суб'єктів;
- обмеження рівня відповідальності перед кредиторами;
- зменшення комерційних ризиків шляхом організації та ведення спільного

Основні види підприємств

Видова ознака	Вид підприємства
форма власності	приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи); – підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності); – комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади; – державне підприємство, що діє на основі державної власності; – підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності); – спільне комунальне підприємство, що діє на договірних засадах спільного фінансування (утримання) відповідними територіальними громадами – суб'єктами співробітництва
наявність іноземних інвестицій в статутному капіталі	підприємство з іноземними інвестиціями (якщо в статутному капіталі підприємства іноземна інвестиція становить не менш як 10 %); – іноземне підприємство (в статутному капіталі іноземна інвестиція становить 100 %)
спосіб утворення (заснування) та формування статутного капіталу	унітарне підприємство (створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний капітал, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. Унітарними є підприємства державні, комунальні, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або на приватній власності засновника). – корпоративне підприємство (утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб).
наявність залежності від іншого підприємства	– асоційоване підприємство. Це група юридичних осіб, пов'язаних між собою відносинами економічної та/або організаційної залежності у формі участі в статутному капіталі та/або управлінні. Залежність між асоційованими підприємствами може бути простою і вирішальною. У разі наявності вирішальної залежності підприємство визначається як дочірнє
наявність прав власності на інші підприємства	холдингова компанія – публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності).

Об'єднанням підприємств є господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань (табл. 2). Об'єднання підприємств утворюються на невизначений строк або як тимчасові об'єднання.

Основні організаційно-правові форми об'єднань підприємств

Асоціація	договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації і кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових та матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників асоціації. Асоціація не має права втручатися у господарську діяльність підприємств – учасників асоціації.
Корпорація	договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації.
Консорціум	тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково технічних, будівельних проектів тощо). Консорціум використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти з інших джерел. У разі досягнення мети його створення консорціум припиняє свою діяльність.
Концерн	визнається статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності. Учасники концерну наділяють його частиною своїх повноважень, у тому числі правом представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями. Учасники концерну не можуть бути одночасно учасниками іншого концерну.

Завдання 1. Аналіз видів підприємств

Заповніть таблицю, визначивши вид підприємства за наведеними характеристиками:

№	Характеристика підприємства	Вид за формою власності	Вид за способом утворення	Інші особливості
1	Створене трьома фізичними особами, статутний капітал поділений на паї			
2	Засноване Міністерством енергетики України			
3	Створене однією особою, статутний капітал не поділений на частки			
4	Іноземна інвестиція становить 35% статутного капіталу			
5	Засноване спільно Київською та Львівською міськими радами			

Завдання 2. Практичні ситуації

Проаналізуйте ситуації та дайте відповіді на запитання:

Ситуація 1: П'ять приватних підприємств вирішили об'єднатися для спільної реалізації будівельного проекту терміном на 2 роки. Яку організаційно-правову форму об'єднання вам доцільно обрати? Обґрунтуйте відповідь.

Ситуація 2: Публічне акціонерне товариство володіє контрольними пакетами акцій у трьох корпоративних підприємствах. Як називається таке підприємство? Які особливості його правового статусу?

Ситуація 3: Десять підприємств харчової промисловості планують створити об'єднання для координації своєї діяльності, розвитку спеціалізації та кооперації виробництва. При цьому кожне підприємство хоче зберегти повну самостійність у господарській діяльності. Яку форму об'єднання ви порекомендуєте? Чому?

Контрольні запитання

1. Які види підприємств виділяють за формою власності? Наведіть приклади кожного виду.
2. У чому полягає різниця між унітарним та корпоративним підприємством?
3. Що таке асоційоване підприємство та холдингова компанія?
4. Дайте визначення об'єднання підприємств. З якою метою створюються об'єднання?
5. Охарактеризуйте основні організаційно-правові форми об'єднань підприємств: асоціація, корпорація, консорціум, концерн.
6. У чому полягає принципова різниця між постійними та тимчасовими об'єднаннями підприємств?
7. Які повноваження має асоціація щодо підприємств-учасників? Чи може вона втручатися в їх господарську діяльність?
8. За яких умов підприємство визнається підприємством з іноземними інвестиціями або іноземним підприємством?
9. Які фактори впливають на вибір підприємцем організаційно-правової форми підприємства?
10. Які можливості надає підприємцю правильний вибір організаційно-правової форми господарювання?